

BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QUVCHILARNING O'QUV-BILUV FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Nargiza Jahonova

Zarmed universiteti

o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada bilish keng falsafiy ma'noda ijtimoiy-tarixiy amaliyotning rivojlanishiga bog'liq holda ongda real borliqni aks ettirish va qayta tiklash jarayoni ekanligi xususida fikr bayon etilgan. Bilish jarayonida katta tajribaga ega olim ham, o'quv predmetlarini o'zlashtirish jarayonida fan asoslarini bilib olayotgan o'quvchi ham subyekt funksiyasini o'taydi. Ularning ikkalasi ham bilish jarayonida hissiy bilishdan mantiqiy bilishga, abstraktdan konkretga va aksincha, konkret dan abstraktga, yakkadan (xususiydan) umumiyga, umumiydan xususiyga qarab boradi. Fanda kashfiyot qilish uchun olimning yo'lini yorituvchi mash'ala ilmiy tadqiqot metodlari bo'lsa, o'qitish jarayonida ta'lim metodlari mavjud.

Kalit so'zlar. O'quvchi, faoliyat, mashq, topshiriq, bilim, ko'nikma, bilish faoliyati, ta'lim.

ORGANIZATSIYA UChEBNO-POZNAVATEL'NOY DEYaTEL'NOSTI UChAЩIXSYa V NACHAL'NYX KLASSAX

Annotatsiya. В статье излагается мысль о том, что познание в широком философском смысле-это процесс отражения и воспроизведения реального бытия в сознании в зависимости от развития общественно-исторической практики. Функцию субъекта выполняет как учены, имеющий большой опыт в процессе познания, так и ученик, изучающий основы науки в процессе усвоения учебных предметов. Оба они в процессе познания идут от чувственного познания к логическому познанию, от абстрактного к конкретному и наоборот, от конкретного к абстрактному, от единственного (частного) к общему, от

общего к частному. В то время как факелом, освещающим путь ученого к открытиям в науке, являясь методы научного исследования, методы обучения присутствуют в процессе обучения.

Ключевые слова. Ученик, деятельность, упражнение, задание, знание, умение, познавательная деятельность, образование.

ORGANIZATION OF EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES OF STUDENTS IN PRIMARY GRADES

Annotation. The article presents the idea that cognition in a broad philosophical sense is the process of reflecting and reproducing real being in consciousness, depending on the development of socio-historical practice. The function of the subject is performed by both a scientist with extensive experience in the process of cognition and a student studying the basics of science in the process of mastering academic subjects. Both of them in the process of cognition go from sensory cognition to logical cognition, from the abstract to the concrete and vice versa, from the concrete to the abstract, from the singular (particular) to the general, from the general to the particular. While the torch that illuminates the path of a scientist to discoveries in science is the methods of scientific research, teaching methods are present in the learning process.

Keywords. Student, activity, exercise, task, knowledge, skill, cognitive activity, education.

Kirish. Bilish jarayonining subyektlari sifatida olim va o'quvchi bir-biridan farq qiladi. Olim o'z sohasiga oid fan asoslarini mukammal o'rgangan shaxs. U oldin o'zlashtirgan bilimlariga tayanib ilmiy farazlarni shakllantiradi, shu farazlarni turmushda, ishlab chiqarishda bevosita tekshirib ko'radi, ilmiy ish o'tkazish bosqichlarini o'z so'zlari bilan erkin aytib bera oladi. O'quvchi esa ta'lim metodlari, o'quv usullarini olim o'zlashtirgan darajada egallagan emas. Ko'rinadiki, farq olim bilan o'quvchining bilish yo'llarida emas, balki ularning aqliy taraqqiyot darajasidadir [1]. Shu bilan birga, ilmiy bilish jarayoni bilan ta'lim jarayoni o'rtasida juda ko'p tafovutlar mavjud. Bu quyidagilar:

– ta'lim jarayonida ikki daxldor faoliyatning – o'qitish va o'qishning ishtiroki shart. Binobarin, o'quvchilarning bilishi tashkil qilinadi, boshqariladi, nazorat qilinadi;

– ta'lim jarayoni natijasi doimo individual, bilish jarayoni natijasi ijtimoiy-tarixiydir;

– ta'lim chegaralangan. Ta'lim sharoitida kishilar tomonidan kashf qilingan haqiqatlar o'zlashtiriladi. Bilish jarayoni cheksizdir. Unda tabiat, jamiyat va inson tafakkuriga oid hodisalarning hali o'rganilmagan sohalari tadqiq qilinadi;

– bilish jarayonida kashf qilingan bilimlar ijtimoiy-tarixiy yangilikdir. Ta'lim sharoitida o'quvchilar o'rganadigan bilimlar esa shaxsiy-individualdir.

Yuqoridagi o'xshash va farqli tomonlariga ko'ra o'quvchilarning ta'lim sharoitida bilish jarayoniga quyidagicha ta'rif beramiz: bilish – subyekt va obyekt (o'quv materiali) ning o'zaro ta'siri natijasida tabiat, jamiyat, ong hodisalari to'g'risidagi subyektiv yangi bilimlarni o'zlashtirish jarayonidir.

O'quvchilarning biluv faoliyati predmeti o'quvchi uchun (subyektiv) yangi bilimlar hisoblanadi. Olimlarning biluv faoliyati predmeti esa obyektiv, ijtimoiy-tarixiy yangi bilimlar sanaladi. O'quvchi bilib olgan bilim bola shaxsini, olim kashf qilgan bilim jamiyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Hozirgi didaktika oldidagi dolzarb muammolardan biri ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilishini olimlar bilishiga yaqinlashtirishdir. Fan sohasida qo'llanadigan metodlarni ta'lim jarayoniga olib kirish, o'quvchilarga aqliy faoliyat usullari – analiz, sintez, taqqoslash, abstraksiyalash, umumlashtirish, induktiv va deduktiv xulosalar chiqara olish yo'llarini o'rgatish, o'quvchilarda darslik va boshqa ta'lim manbalari ustida mustaqil ishlash malakalarini shakllantirish orqali ta'lim jarayoni va bilish jarayoni o'rtasidagi tafovutlar bir qadar kamaytiriladi.

Keyingi yillarda amalga oshirilgan tadqiqotlarda muammoli ta'lim kontekstida o'quvchilarning bilish faoliyatiga oid ilmiy izlanishlar miqdori nihoyatda ko'paydi. Jumladan, A.Q.G'ulomovning [1] doktorlik dissertatsiyasida bolalarning o'quv-biluv faoliyati mustaqil ishlarga aloqadorlikda tahlil qilindi. Sh.R.Rayhonovning [2] nomzodlik

dissertatsiyasida o'quvchilar faoliyati aktivlik prinsipi jihatdan umumlashtirilgan holda bayon qilingan. Ammo biz kuzatgan ilmiy tadqiqotlarning aksariyatida o'quvchilar bilish faoliyati mohiyati, qurilishi xususidagi fikrlar nihoyatda oz.

Bilish faoliyati maqsadlari obyektiv xarakterga ega. U kishilar tomonidan o'ylab topilmaydi. Aksincha, bilish faoliyati maqsadi jamiyatning taraqqiyoti, fan va texnikaning, san'at va adabiyotning rivojiga bog'liq, binobarin, u ijtimoiy tajribani o'zlashtirish talablari, ehtiyojlariga ko'ra belgilanadi.

Agar o'quv faoliyati maqsadlari bilimlarni egallash, ko'nikma, malakalarni shakllantirish ehtiyojlari zaminida shakllantirilsa, bilish faoliyati maqsadlari yanada keng, mazmun jihatdan boy hodisalarga borib taqaladi. Bunday hodisalar qatoriga o'quvchining jamiyatda o'z o'rnini anglashga intilishi, sinfdosh va tengdoshlari bilan fikrlashish ishtiyoqi, o'zini yaxshi fazilat, odatlarga tayyorlash uchun kurashi, o'quv predmetlaridan birontasini boshqalarga nisbatan xohlab qolish, unga qiziqishi kabilar kiradi.

Maqsad – oldindan anglangan, rejalashtirilgan natija bo'lib, u insondan ongli maqsadga yo'nalgan faoliyatni talab etadi. Maqsad va maqsadga muvofiq faoliyat bir jarayonning, oldindan belgilangan natijaga erishish jarayonining elementlari sanaladi. Amalga oshirilgan maqsad natijaga, keyingisi, qo'lga kiritilgan natija, yangidan qo'yilgan maqsadlarga erishish vositasi vazifasida ishtirok etadi. Ana shularga ko'ra bilish maqsadlarining quyidagicha ko'rinishlarini ajratamiz: ijtimoiy maqsadlar: ular istiqbolga yo'nalgan maqsadlar bo'lib, o'quvchining kelajakka intilishi va o'zini unga tayyorlashida ko'zga tashlanadi. Shu bilan birga, ijtimoiy maqsadlar xususidagi o'quvchilarning tasavvurlari juda erta, maktabgacha tarbiya yoshida shakllana boshlaydi. Bu hodisani onasining ikki qo'llab yuqoriga ko'tarishidan zavqlangan bola “katta bo'lsam, men ham Sizni ko'taraman” yoki mashinada otasi bilan yonma-yon o'tirgan bolaning “men ham sizni mashinada olib yuraman” degan jumlarida ko'ramiz. Ijtimoiy maqsadlar ota-ona, atrofdagi kishilar bilan muomala qilish jarayonida shakllanib, bolaning atrofdagi kishilar, Vatanni sevish, xalqqa xizmat qilish orzu-istaklarini rivojlantirib, yillar osha takomillashib boradi.

O'quvchi sinfdan sinfga o'tgan sayin ijtimoiy maqsadni asosli anglay boradi. Maqsadni anglash bolani o'z ustida qunt bilan ishlashga, o'qish-o'rganishga undaydi.

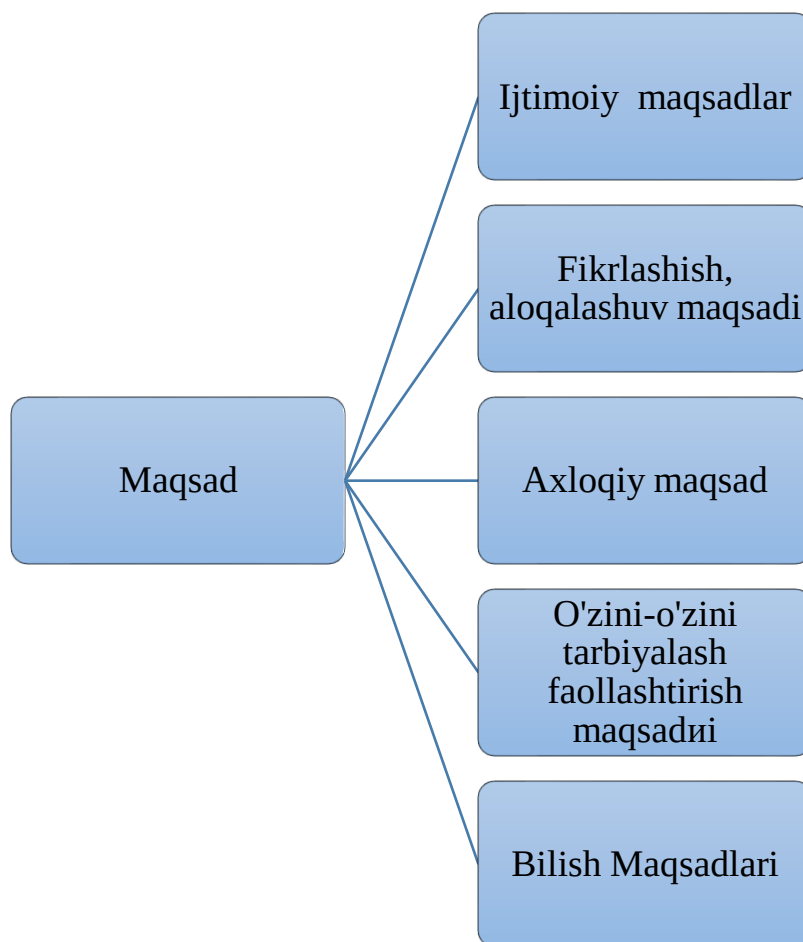
Fikrlashish, aloqalashuv maqsadi bolani o'qish-o'rganishga, o'z fikrlarini o'zgalari: ota-ona, sinfdosh, o'qituvchi bilan baham ko'rishga yetaklovchi maqsaddir.

Axloqiy maqsad. Unda barkamol shaxsni shakllantirishga oid orzu-istaklar aks etadi.

Jamiyatda, jamoada o'z o'rnini anglash, ota-ona, o'qituvchi, sinfdoshlar oldidagi o'z burchini anglash bolani o'qish-o'rganishga oid qiyinchiliklarni bartaraf etishga yetaklaydi.

O'zini-o'zi tarbiyalash, faollashtirish maqsadi – o'z faoliyatida yutuq va kamchiliklarni tahlil qilish, kamchiliklarni bartaraf etishga intilish, faoliyatdagi yutuqlarni ko'paytirish, qiyinchiliklarni bartaraf etishga oid maqsadlardir. O'quvchi u yoki bu masalani qanday, qaysi yo'llar bilan bajarganini tahlil qilish, insho yoki yozilgan hikoyani qayta ko'rib chiqish yo'li bilan bunday maqsadni amalga oshiradi [3].

Bilish maqsadlari bevosita o'quv materiallarini o'rganish bilan xarakterlanadi. Ijtimoiy aloqalashuv, axloqiy, o'zini-o'z faollashtirish maqsadlarini amalga oshirish bilish maqsadlarini reallashtirish, ongli amalga oshirishga olib keladi. O'rganilgan bilimlarni yangi sharoitga tatbiq etish, masala, misol, mashqlarni yangicha usullar bilan bajarishga intilish, mavzuga oid yangi faktlarni izlab topish va shu kabilarni bilishga oid maqsadlarni amalga oshirishga olib keladi.

Biluv faoliyatining yana bir tarkibiy qismi biluv vositalaridir. Biluv vositalari – bu bilish jarayonida o‘quvchi o‘zi bilan biluv predmeti o‘rtasiga qo‘yadigan moddiy va moddiylashgan narsalardir. Muammo, o‘quv topshiriqlari, turli chizma va jadvallar moddiy narsalar qatoriga kirsa, o‘quv mehnati hamda aqliy faoliyat usullari moddiylashgan narsalar sirasiga kiradi. Moddiy vositalar ta’limga tashqaridan olib kirilsa, moddiylashgan narsalar (mas., o‘quv mehnati usullari) o‘quvchilarning o‘zida.

Muammo – (fan nuqtai nazaridan) bu savolning shunday turiki, insoniyat to‘plagan bilimlar orasida uning javobi mavjud emas. Muammo (ta’lim nuqtai nazaridan) – bu savolning shunday turiki, o‘quvchi o‘zlashtirgan bilimlar orasida uning javobi mavjud emas. Misol keltiramiz: bolg‘a vositasida qoqiladi, bolta vositasida chopiladi, pichoq vositasida kesiladi. O‘ylang-chi, so‘z vositasida qanday ishlar bajariladi? Keltirilgan muammodan birinchi sinfda "So‘z" mavzusini o‘tishda foydalaniladi. U birinchi sinf o‘quvchilari uchun o‘ta qiyin muammo. Uni bajartirish uchun o‘qituvchi ishni quyidagicha tashkil etadi.

O'qituvchi bir nechta so'zni tanlab xattaxtaga yozadi: berilgan so'zlar vositasida jamoa bo'lib gaplar tuzildi. Tanlangan so'z vositasida gaplar tuza turib, o'quvchilarga quyidagi savollar bilan murojaat qildi: biz so'z vositasida qanday ishni bajardik? (So'z vositasida gap tuzdik). Yuqoridagi yo'llar bilan muammo hal etilib, quyidagi xulosalar chiqarildi: so'z vositasida gap tuziladi; so'zni aytamiz; so'zni eshitamiz; so'z vositasida fikr bildiramiz; so'zni bo'g'inlarga bo'lamiz va h.k.

O'quv topshirig'i – bu o'qitish va o'qish ehtiyojiga ko'ra o'quv materialining o'zgargan shakli. Masalan, boshlang'ich sinflarda ot-so'z turkumiga oid so'zlar o'rganilayotgan paytda quyidagi o'quv topshiriqlaridan foydalaniladi:

1-topshiriq. Tevarak-atrofimizni kuzatib, ko'zingiz tushgan narsa va kishilarning nomini yozing. O'zingiz yozgan so'zlarni qanday qilib ikki guruhga ajratish to'g'risida o'ylang.

2-topshiriq. Tevarak-atrofni kuzatib, oldin kim? so'rog'iga, keyin nima? so'rog'iga javob bo'lgan so'zlarga 5 tadan misol yozing.

1-topshiriq vositasida o'quvchilar otlarni kim?, nima? so'roqlari vositasida ikki guruhga ajratishni mustaqil bilib olishsa, 2-topshiriqni bajara turib, ot mavzusi bo'yicha o'rganilgan bilimni yangi o'quv holatiga tatbiq qilishadi.

Ta'lim jarayonida o'quvchilarda o'quv mehnati usullari shakllana boshlaydi. Ular qo'llanish doirasiga ko'ra ikki guruhga ajratiladi:

a) umumiy o'quv mehnati usullari (mas., reja tuzish). Reja tuzish barcha o'quv predmetlari doirasida qo'llaniladi;

b) xususiy o'quv mehnati usullari. har bir o'quv predmetining o'zigagina xos bo'lgan usullar (mas., ona tilida til faktlarini guruhlariga ajratish; matematikada esa qo'shish yoki ko'paytirish kabilar xususiy usullar sanaladi). Mashg'ulotlarda o'quv mehnati usullarini qo'llab o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini tashkil etish yo'li bilan o'quvchilar aqliy mehnat usullarini egallay borishadi. Shunday qilib, ta'limning borishida o'qituvchi ishlatgan

usullar asta-sekin o'quvchilarning o'quv mehnati usullariga aylanadi.

Mantiqiy usullar – analiz, sintez, taqqoslash, induktiv va deduktiv xulosalar chiqarish yo'llarini o'quvchilarga o'rgatish ularda aqliy mehnat bilan shug'ullanish layoqatlarini rivojlantiradi.

O'quv harakatlari va operatsiyalari o'quvchilar biluv faoliyatining tarkibiy elementlari sanaladi.

O'quv harakatlarida o'quvchilar bilishining jarayoni, xususiyatlari, operatsiyalarda esa bilishning vositaviy belgilari aks etgan. O'quv harakatlari "birlamchi" bo'lib, o'quv materialiga yo'nalgan operatsiyalar esa ongda amal qiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari faoliyatida o'qish, hisoblash, buklash, qirqish, o'lchash, yozish, chizish, kuzatish, taqqoslash, tinglash, javob berish kabi qator o'quv harakatlari va ularga oid operatsiyalar qo'llaniladi. O'quv harakatlaridan ongli foydalanish ta'limning samaradorligini oshiradi. Ta'lim jarayonida qo'yilgan muammo, topshiriqlar o'quv harakatlari, operatsiyalari vositasida hal qilinadi. O'quv harakatlari mohiyati, mazmunini tushunib olmagan tarbiyachi – o'qituvchi o'quvchilar bilan ko'r-ko'rona ishlaydi. O'quvchilarga o'quv harakatlari va ularga oid operatsiyalarni, ularning mazmun va tarkibini o'rgatish o'quvchilar bilishining ongliligini ta'minlaydi.

Biluv faoliyatining yana bir tarkibiy qismi ta'lim natijalaridir. Ta'lim natijasi o'quvchi ongida bilim, ko'nikma va malaka, ijodiy faoliyat tajribasi, munosabatlar shaklida amal qiladi. Natijaga o'quvchilar ikki yo'l bilan erishadi: tayyor bilimlarni reproduktiv egallash yo'li bilan (bunda, asosan, bilimlar so'z vositasida o'rganiladi. Bunday bilimlar o'quvchilarning o'quv faoliyati mahsuli sanaladi); o'quv predmetiga oid faktlarni tahlil qilish, xulosalar chiqarish yo'li bilan.

1 -jadval.

O'quvchilarning o'quv faoliyati va biluv faoliyati farqlari

№	O'QUV FAOLIYATI	BILUV FAOLIYATI
1.	O'quvchi – ta'lim jarayoni obyekti.	O'quvchi – ta'lim jarayoni subyekti.
2.	O'quvchi va o'quv materiali tizimida amal qiladi.	Ijtimoiy tajribani o'zlashtirish tizimida amal qiladi.
3.	Ijtimoiy qimmatga ega normativ talablar doirasida amal qiladi.	Me'yoriy talablar doirasidan tashqariga chiqiladi.
4.	Bilim, ko'nikma va malakalarga yo'nalgan.	Bilim, ko'nikma, malaka, ijodiy faoliyat tajribasi, munosabatlarga yo'nalgan.
5.	Tarkiban motiv, maqsad, vosita natijadan iborat.	Tarkiban motiv, maqsad, vositadan iborat bo'lib ixtiyoriy amal qiladi
6.	O'zining, o'zgalar faoliyati natijasi takrorlanadi.	Faoliyat mahsuldor (produktiv) amal qiladi.
7.	Oldin erishilgan natija takrorlanadi.	Natija shaxsiy subyektiv yangilik sifatida shakllanadi.
8.	Maktab, dars doirasidagi hodisalarga daxldor.	Maktabdan tashqari hodisalar (mas., o'zini kelajakka tayyorlash)ga daxldor.

Bilish boshlang'ich sinf o'quvchisining faol holatidir. Bu jarayon tarkiban o'quvchi va o'quv materialining o'zaro ta'siridan iborat.

O'quvchi – ta'lim jarayoni subyektlaridan biri. U boshlang'ich ta'limda uch holatda ishtirok etadi.

1. Sust (passiv) vaziyat. O'qituvchi izohlari, tushuntirishlarini tinglash, ko'rsatmalarini ijro etish, o'zgalarga: o'qituvchi, sinfdosh va atrofdagi katta yoshli kishilarga ergashib turli harakatlarni bajarish. Boshlang'ich ta'limning ilk qadamlaridan boshlab ergashib faoliyat ko'rsatish, o'zgalarga muqoyasa qilib faoliyatni amalga oshirish o'quvchilarda o'quv mehnati malakalarining shakllanishiga olib keladi. Bu davrda qilinadigan ishlar asosan xotiraga mo'ljallanadi. Ammo bu boshlang'ich ta'limning ilk qadamlarida o'quvchilar hech qanday ijodiy ish qilmaydi degan fikrga olib kelmasligi kerak.

2. Faol vaziyat – o'quvchining mustaqilligi, faolligi ta'minlangan holat. Bunday holatda ta'lim o'quvchilar tafakkuriga mo'ljallab tashkil etiladi. O'quvchi to'lig'icha ta'lim subyektiga aylanadi. U yechiladigan misol va masalani, bajariladigan topshiriqni, qilinadigan mashqni o'zi tanlaydi. Tanlangan muammolarni bajarish yo'llari, vositalarini mustaqil izlaydi. Bunda o'quvchilarning bilish faoliyati katta kishilarning bilish faoliyatiga o'xshab qoladi. Bu vaziyatda o'qituvchi maslahatchi, faoliyatga undovchi vazifasida ishtirok etadi. Agar boshlang'ich ta'limning ilk qadamlaridan boshlab o'quvchilarga mustaqil ishlash ko'nikmalari singdirilsa, o'quvchilarda aqliy mehnat malakalari shakllantirilsa, ularda masala va muammolarni bajarishga oid aqliy faoliyat usullari – analiz va sintez, induktiv va deduktiv xulosalar chiqarish, bilimlarni yangi sharoitlarga ko'chirish ko'nikmalari hosil qilinsa, o'quvchilar o'z intilishlari, mustaqil izlanishlari, tafakkurlari asosida bilimlarni o'zlashtirib oladi.

3. O'qituvchi va o'quvchi teng xuquqqa ega vaziyat. Bunday holatda o'qituvchi va o'quvchi ta'lim subyektlari sanaladi: o'qituvchi o'quvchi bilan hamkorlikda ta'limni quradi, o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining o'zaro muvofiqlashuvi – koordinatsiya ta'limni tashkil etish, boshqarish, nazorat etishning yetakchi prinsipiga aylanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchisi faolligining eng yuqori ko'rinishi ijodiy faollikdir. O'quvchilar ijodkorligini to'lig'icha yetuk olimlar ijodkorligiga tenglashtirish mumkin emas. Zero, o'quvchining ijodiy faoliyat tajribasi ham chegaralangan. Avvalo, boshlang'ich sinf o'quvchisi o'quv

materiali doirasida ijod qiladi. Qolaversa, o'quvchi hali ijod qilish yo'llarini bekamu ko'st egallab olgan emas. Bu tafovutlar bartaraf qilingan sayin bola va kattalar ijodidagi farqlar kamaya boradi.

Muhokama va natijalar. Boshlang'ich sinf o'quvchisining bilish faolligini uning faoliyatidagi hosila – hodisa deb qaraymiz. Bilish faolligi tarbiyalanadi, rivojlanadi. Uni rivojlantirish uchun ta'limning izlanuvchanlik funksiyasini oshirish, motiv va emotsiyalarni ishga tushirish, o'quvchilarga o'z maqsadini mustaqil belgilash, o'rganilgan bilimni, ta'lim natijasini bilish jarayonidan ajratib tahlil qilish madaniyatini singdirish zarur.

Yuqorida o'quvchi va o'quv material tizimi o'quvchilar faolligi nuqtai nazaridan tahlil qilindi. Endi o'quvchilar faolligini o'quv material jihatidan tahlil qilamiz.

O'quv material ma'lumot mazmunini moddylashtirishning eng oxirgi darajasi sanaladi. U ta'lim boshlanguncha turli me'yoriy loyihalar: o'quv dasturi, o'quv darsligi tarkibida tayyor holda bo'ladi. Ta'lim jarayonida esa o'quv-tarbiya ishlari o'quv materialini o'rganishdan boshlanadi. Unda ta'limning mazmuniy va jarayoniy sohalari o'z aksini topadi. O'quv material tarkiban bilimlar tizimi, ko'nikma va malakalar, ijodiy faoliyat tajribasi hamda munosabatlardan iborat. Ta'lim sharoitida o'quvchilar bilishi o'quv materialining barcha tarkibiy qismlariga daxldor holda tashkil qilinganda istalgan samarani beradi. Yangi mavzu o'tilayotgan paytda yangi mavzuga oid faktlarning oldin o'tilgan mavzularga oid faktlardan farq qilishi, faktlarni tahlil qila turib xulosalar chiqarish, o'rganilgan bilimlarni yangi sharoitga ko'chira olish, mavzular bo'yicha umumlashgan xulosalar chiqarish va sh.k.

O'quvchilarning bilish faoliyatini tashkil etishning asosiy omili biluv topshiriqlaridir. Biluv topshiriqlari o'quvchilarning bilish faoliyatiga mo'ljallab tanlangan, mustaqil fikrlash hamda izlanishga rag'batlantiradigan intellektual va aqliy yumushlardir. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun mo'ljallab tuzilgan biluv topshiriqlariga qator didaktik talablar qo'yiladi:

- biluv topshiriqlari o'quvchilarning kuchi yetadigan, ularni bilishga rag'batlantiradigan shaklda tuzilishi zarur;

- biluv topshiriqlari tizimi o'rganilayotgan mavzuning mohiyatiga mos bo'lishi, o'quv materialining barcha tarkibiy qismlarini o'ziga qamrab olishi lozim;

- biluv topshiriqlari o'quv materialiga adekvat bo'lishi bilan birga, o'quvchilarning real bilish imkoniyatlarini hisobga olib tuzilishi shart.

Xulosa. Biluv topshiriqlari o'quvchilar bilish faoliyatining amaliy yo'nalishini oshirishi kerak. Biluv topshiriqlari o'quvchilarga o'rganilayotgan real obyekt bilan mustaqil to'qnashish, obyekt xususiyatlarini mustaqil ajrata olish imkoniyatini berishi zarur; biluv topshiriqlari o'lchash-kesish (qirqish), qisqa muddatli eksperiment, mustaqil kuzatish elementlarini o'zida aks ettirishi lozim. Hozirgi paytda o'quvchilar faoliyati samaradorligini, o'qish-o'rganishning amaliy yo'nalishini oshirish o'quvchilarni ta'lim jarayonining haqiqiy subyektiga aylantirish, o'quv-biluv faoliyatini chuqur tahlil qilish, o'quvchilar faoliyatidagi rezervlarni izlab topishni taqozo etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'ulomov A. Ona tili darslarida o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini aktivlashtirish. –T.: O'qituvchi, 1987. – 156 b.

2.Rayxonov Sh.R., Касымов F.M. Samostoyatel'naya uchebnaya rabota tvorcheskogo xaraktera na urokax matematiki v nachal'nykh klassax. –Buxara, 1991. – 35 s.

3.Rozikov O. Osnovy optimal'nogo primeneniya sistema uchebnykh zadach v obuchenii. –T.: O'qituvchi, 1981. – 103 s.

4. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Ped. fanl. dokt. ... diss. –T., 2003. – 280 b.

5. G'oziev E. O'quvchilarni umumlashtirish usullariga o'rgatish va ularning aqliy taraqqiyoti. –T.: O'qituvchi, 1983. – 72 b.

6. Mitroxina S.V. Rizvitie poznovatel'noy aktivnosti mladshix shkol'nikov cherez samostoyatel'nuyu rabotu v protsesse obucheniya matematike: Monogr. (Tekst) / S.V.Mitroxina. – Tula: Izdatel'stvo Tul'skogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteti im. L.N. Tolstono, 2006. – 137 s.